

הרב אברהם שושנה
ישיבת טלוז — וויקליף, קליבלנד

הגאון רבי רפאל ברוך סורוצקין זצ"ל

בי"ג בשבט תשל"ט, בעצם יום השבת נסע מאתנו למנוחות מורנו רבי רפאל ברוך סורוצקין זצ"ל, ראש ישיבת טלוז המעטירה, מראשי מועצת גדולי התורה וממנהיגי המרכזים של יהדות התורה בארה"ב.

פטירתו ללא עת, לאחר מחלה קשה וממאירה, השרתה אבל כבד ויגון קודר על מאות תלמידיו ועל היהדות החרדית בכללה בארץ ובחוצה לארץ. הוא היה אחד ממתממעי הבנאים שבדור, אחד ומיוחד שבהם, והקינה „יתומים היינו ואין אב" הורגשה במלוא חומרתה עם הסתלקותו.

כי על כן לא רק לענייני הרוחניים דאג מורנו ר' ברוך זצ"ל, לא רק בביצור ישיבתו הגדולה והמוסדות המסונפים לה השקיע את כחו ומרצו הכביר, אלא דאגתו חבקה זרועות עולם היהדות. מלבד שהיה רבנו מרביץ תורה לעדרים בין כתלי בית מדרשו, דואג את דאגת הקיום של תלמידיו הסמוכים על שלחנו, הרי הוא היה מכלכל גם את תקציבו של החינוך העצמאי שמעבר לים, נושא בנטל ענייני דממא, מאדיר את תנועת יראי ה' המאוחדים באגו"י, וממנו נהנים עצה ותושיה בעת נדברים יראי ה' איש אל רעהו במועצת גדולי התורה.

רבות דובר על אחריותו הציבורית ועל רבגוניותה של אחריות זו, שהפליאה את עמיתיו גדולי התורה ועסקנים ציבוריים שפעלו עמו במחיצתו. ולא נחזור כאן על הדברים.

הבא להעריך אדם גדול הוא מעלה על נס את אותם התכונות שהפליאוהו והקסימוהו, את המידות והמעשים המציינים בעיניו את יחודיותו, ומובן הדבר שבאדם הגדול אין אלו אלא השתקפויות של אישיות רבת-אנפין ולא מיצוי המידות. מורנו ר' ברוך זצ"ל היו בו כל המידות שמנו בו מספידיו הגדולים, אבל הללו ששלוחי הציבור הם, דברים לעם, הבליטו את אותן הסגולות שבאו לידי גילוי במשאם ובמתנם עם הנפטר הגדול: אנחנו התלמידים שחינו בקרבתו תחת תשומת לבו במשך הרבה שנים, הכרנוהו מזויות ראייה שונות, ועל כך נייחד כמה שורות.

מורנו ר' ברוך זצ"ל אהב את התורה, שהיתה משאת נפשו, אהבה בלי מצרים. התורה היתה תשוקת החיים הגדולה שלו, הכח המזין ומחיה. הוא היה לומד את התורה בהתלהבות, תוסס ומתסיס, ומדביק את תלמידיו בריתחא דאורייתא שלו שהיה בה משום שמחה וטוב לבב. „כפתור ופרח", „מתוק מדבש" היו הביטויים השגורים בפיו כתגובות על חידושים שמצאו חן בעיניו, ובמטבעות לשון מעין אלו נתן ביטוי לתענוג המוחשי שחש בלימוד התורה.

הוא אמנם עסק בכמה תחומים בעת ובעונה אחת, ובכלם עסק ביסודיות ובאחריות מלאה. אבל ראשונה במעלות הסולם היה מעשהו בהרבצת תורה, השיעורים בהלכה שהשמיע במשך תקופה של שלשים ושבע שנים. תחילה כמגיד שיעור יומיומי — שיעורים הזכורים עדיין באהבה על ידי תלמידים רבים שנפקחו עיניהם לראות שבילי תורה נהירין בעזרתם — ואחר כך כמשמיע את השיעורים הגבוהים בישיבה במשך עשרות שנים. למרות תפיסתו

מוריה, שנה שמינית, גליון י—יב (צד—צו), סיון תשל"ט

התורה והמהירה, הוא היה משיקע הרבה עמל ויגיעה בהכנת שיעוריו. האחריות הגדולה שציננה את דרכו בחיים נתגלתה ביתר שאת בלימוד התורה שהיתה תמצית חייו. למעשה הוא עסק כל ימיו בשיעוריו, הפך בהם והפך בהם, בדק אותם מחדש לאור דברים שנתחדשו לו, ולא חדל מלשפרם ומללטשם; עדות לכך ההוספות וההערות הממלאות את גליונות כתביו.

מי שלמד עמו בחברותא ידע על הרגלו להעלות על הכתב, בעת לימודו, חידושים שנתחדשו לו. פעמים היה רושם זכרון דברים מאחורי קבלות ומעטפות של מכתבים, כשלא נמצא ברשותו נייר לכתיבה. חס היה על חלקו בתורה שזיכוהו בו מן השמים שלא יאבד בשכחה ובהיסח הדעת של טרדותיו המרובות. ומיד בבואו לביתו היה חוזר על הדברים וקובע אותם בכתב במחברותיו. וכך הצליח להעלות על הכתב חידושים על מרבית מסכתות התלמוד.

אם קיבל מכתב חידושי תורה מאחד התלמידים או שאלה בהלכה, ראה את עצמו אחראי לענות מיד לשואלו, וביסודיות, כדרכו. היה מתעמק בעניין, ולפעמים אפילו מברר אותו בחברותא, לפני שהוא משיב. ובכלל, אפשר לומר על ראש הישיבה זצ"ל שמימיו לא אמר לתלמיד שבא לשוחח עמו בדברי תורה שהנהו עסוק באותה שעה.

שלשלת יוחסין מפוארה היתה לו לרבנו, אם כבנו של הגר"ז סורוצקין זצ"ל, ששימש כיו"ר מועצת גדולי התורה, יו"ר החינוך העצמאי, ויו"ר ועד הישיבות באר"י, אם כנכדו של הגאון רבי אליעזר גורדון זצ"ל, מייסד ישיבת טלז בליטא מלפני מאה שנה, ואם כחתנו של הגאון רבי אברהם יצחק בלוך זצ"ל, רבה של העיירה טלז וראש הישיבה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה. מנעוריו גלה למקום תורה, לישיבת קמעניץ, וקיבל תורה מפי הגאון רבי ברוך בער לייבוויץ זצ"ל. תקופה מסוימת את למד בישיבתו של הגאון רבי אלחנן בונם וסרמן זצ"ל בבארנוביץ. את שני רבותיו אלה ותורתם היה מזכיר בחיבה והערצה כל ימי חייו.

רישומי של בית אביו הגדול, שענייני הכלל והציבור תפסו בו מקום נכבד, כיוונו את דרכו הציבורית של הבן. הוא ירש מאביו גם את כושר הביטוי כנואם מלהיב. ובאהבתו את התורה התייחס לזקנו הגדול, הגאון ר' אליעזר זצ"ל, המפורסם באהבתו העזה את התורה ולומדיה.

ראש הישיבה זצ"ל התהלך בין התלמידים ילידי ארה"ב, כמי שנושא ירושה מפוארה, שאגרוה וטיפחיה דורות רבים. הוא סימל את הטוב והנאצל שבחינוך הישיבתי התורני שבא לכלל שכלול במרכזי התורה הגדולים באירופה שמלפני השואה.

התלמידים שבאו אתו במגע יומיומי נתבשמו מן המצבור הרוחני של תורה וחסד החבוי באישיותו. כל תלמיד שפנה אליו בשאלת עצה, בבקשת טובה, ידע שלא יושבו פניו ריקם. התעניינותו בכל תלמיד ראויה לציון מיוחד. כשהיה נפגש עם אחד התלמידים שעזב כבר את כותלי בית המדרש, היה מתעניין בראש ובראשונה במצבו הרוחני, מבקש לדעת אם הוא עדיין קובע עתים לתורה ובאיזה מדה.

תאמר, מכיון שנשא בנטל כבד — ראשות ישיבה, כלכלת החינוך העצמאי, ועוד צרכי ציבור אחרים — איך לא נתפזרה נפשו ולא הופרע מסדריו הקבועים בלימוד התורה? אלא שראש הישיבה חכם היה לכשירצה. בשעה שעסק בתלמודו לא היה קיים דבר אחר עבורו, מלבד הסוגיא שעסק בבירורה, בצלילות דעת ובריכוז כל כח מחשבתו. וכח התמדה זה ליווה

מוריה, שנה שמינית, גליון י—יב (צד—צו), סיון תשל"ט

אותו מנעוריו ועד יום פטירתו. סיפרו עליו שבמסע-מנוסה ברכבת מרוסיה ליפן, בתקופת השואה, שעה שבקרר הפליטים השתלטה מהומה וחרדת נפש, ישב הוא רכון על הגמרא שבידו, ופומיה לא פסיק מגירסא כל משך זמן הנסיעה.

ראש הישיבה נשא בנטל כבד, ומפליא הדבר איך עמד בו הכח לפעול בהצלחה בכל המשימות שקיבל על עצמו. אבל סוד הצלחתו נעוץ היה בזריזותו ובהתמדתו. הוא ידע לנצל את הרגע שעמד לרשותו, הפיק ממנו את מירב התועלת; כביכול מיתח אותו עד קצה היכולת. בדוגמתו האישית לימדנו רבנו שההתמדה אינה נמדדת בשיעור הזמן שאנו עסוקים בדברי תורה, אלא ביכולתנו למצות את כל האפשרויות הטמונות בזמן העומד לרשותנו.

ר' ברוך היה מכריז על עצמו תמיד, "הנני שלחני" לכל משימה קדושה. ובפרט בשנתו האחרונה, כשאט אט עזבוהו כוחותיו הגופניים, היה משתדל על כל צעד ושעל להציל ולפעול לקיים את הכתוב בקהלת ט' י', "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה".

מורנו ר' ברוך זצ"ל רשם דפים גפלאים של אמונה עמוקה ובטחון בבורא עולם. שבע עשרה שנה נאבק עם מר המות, ורק מכת אמונה איתנה ובטחון גמור בה' יתברך שאב עוז ותעצומות להמשיך לחיות ולפעול ולקדש שם שמים ברבים.

הכל יודעים מה עצמו יסוריו בחדשי חייו האחרונים, ובכל זאת הוא הצליח להעלים את צערו מן הרבים, מתלמידי הישיבה, ואפילו מקרובי משפחתו. ולמרות יסוריו העצומים לא פסק מפעילותו, וצהלתו תמיד בפניו.

דברים שהשמיע בימיו האחרונים בישיבה בנושא "יסורים", מגלים לנו טפח מן המתרחש בלבו באותם הימים. הוא אמר שגם מי שלא הגיע עדיין למדרגתו של רבי עקיבא שאמר לתלמידיו: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך — אפילו נוטל את נשמתך; אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו. ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? (ברכות ס"א, ב'). גם מי שלא הגיע למדרגה זו, אם רק בר דעת הוא ומאמין בה' באמונה שלמה, עליו ללמוד לקבל את יסוריו באהבה. וציטט את דברי רבינו יונה: "וכאשר יקבל האדם את מוסר ה' ויטיב דרכיו ומעלליו ראוי לו שישמח ביסוריו לפי שהועילוהו תועלות נשגבות ויש לו להודות לה' יתעלה עליהם כמו על שאר ההצלחות".

את השורות האלו נסיים בדבריו של אחד מתלמידי הישיבה שאמר על ראש הישיבה בהספדו כדברים האלה:

"ראש הישיבה ר' ברוך זצ"ל לא כתב צוואה לפני מותו. חושבני שבכוונה עשה כן, כי כתיבת צוואה היא מעין הודאה מצדו של הכותב שאכן הנהו הולך בדרך כל הארץ — ובדבר זה סירב ראש הישיבה להודות. הוא כמה בכל לבו להשאר בחיים — לא למענו, ואפילו לא למען בני משפחתו וישיבתו בלבד, אלא למען המשיך במפעלו הקדוש לטובת עם ישראל. אבל חייו שכלם היו קודש לעבודת ה', הם הם צוואתו האמיתית. בעצם מסכת חייו עלי אדמות הוא ציווה לנו את השאיפה לגדלות בתורה ויראה, להעמקת האמונה והבטחון, ולפעולה ללא ליאות למען הרמת קרן התורה וקרן ישראל".